

แนวคิดทฤษฎีการฟอนล้านนาแบบใหม่

นายอนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ISBN 974 - 14 - 2720 - 4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PRINCIPLES OF NEO LANNA DANCE

Mr. Anukoon Rotjanasuksomboon

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Thai Theatre and Dance

Department of Thai Dance

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic year 2006

ISBN 974 – 14 - 2720 - 4

Copyright of Chulalongkorn University

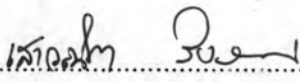
490517

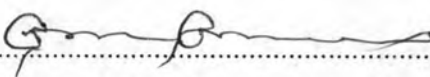
หัวข้อวิทยานิพนธ์   แนวคิดทฤษฎีการพอลิเมอร์แบบใหม่
โดย   นายอนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์
สาขาวิชา   นาฏยศิลป์ไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา   ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

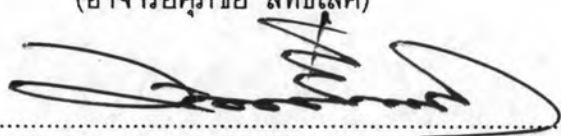

.....คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาวนรงค์ พรรุ่งโรจน์)

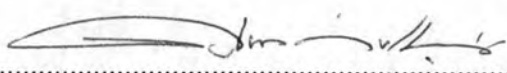
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวนิต วิงวอน)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ศุภชัย สิทธิเลิศ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.คักดา บันเหน่งเพชร)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธ์)

อนุกุล โจรินสุขสมบูรณ์ : แนวคิดทฤษฎีการฟ้อนล้านนาแบบใหม่. (PRINCIPLES OF NEO

LANNA DANCE) อาจารย์ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 465 หน้า.
ISBN 974-14-2720-4

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการ และรูปแบบนาฏยลักษณะของฟ้อนล้านนาแบบใหม่ ที่เรียกว่าฟ้อนนีโอล้านนา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพัฒนาการการฟ้อนล้านนาแบบใหม่ตามแนวความคิดสร้างสรรค์ของ ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2526 -2548 ตลอดจนการแพร่กระจายของ รูปแบบการฟ้อนล้านนาไปสู่อาชีพของกลุ่มต่าง ๆ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ สังเกตการณ์การแสดง และร่วมแสดงในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2547- 2549 ล้านนาในที่นี้หมายถึง ภาคเหนือของไทย ตลอดจน กลุ่มวัฒนธรรมใกล้เคียงในประเทศเพื่อนบ้าน

ผู้วิจัยพบว่าการฟ้อนล้านนาแบบใหม่ เป็นการฟ้อนที่ผสมผสานระหว่างการฟ้อนแบบดั้งเดิมของล้านนา กับ ศิลปกรรมล้านนาในอดีต และการแสดงแนวร่วมสมัย การพัฒนาการ แบ่งได้เป็น 7 ช่วง คือ 1.ช่วงล้านนาในอดีต 2. ช่วงฟื้นฟูล้านนา เป็นช่วงที่เกิดกระแสอนุรักษ์ล้านนา เมื่อประมาณ พ.ศ.2510 3.ช่วงรูปแบบการฟ้อนที่ชัดเจน เกิดขึ้น เมื่อภาควิชาศิลปะไทย เริ่มสอนตั้งแต่พ.ศ. 2526 4.ช่วงที่มีชุดการแสดงมากขึ้นและเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ พ.ศ. 2527 5.ช่วงมีความหลากหลายในการฟ้อน ปี พ.ศ. 2534 6.ช่วงละครฟ้อนล้านนา 7.ช่วงแพร่กระจาย เกิดกลุ่ม การแสดงคณะต่างๆ สรุปผลงานแบบใหม่ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2526 -2548 มี 21 ชุด เป็นงานที่ปรับปรุงจากเดิม 14 ชุด และงานที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ 7 ชุด ละครฟ้อนล้านนา 4 เรื่อง

การฟ้อนล้านนาแบบใหม่มีลักษณะดังนี้ 1.การฟ้อนเป็นกระบวนการมากกว่าผลผลิต 2.การฟ้อนมี เอกลักษณะ และแนวปฏิบัติ 3 ทางคือ ก.จำลองภาพในอดีตจากงานประติมากรรม จิตรกรรมล้านนามานำเสนอ ข. ผู้ฟ้อนเกิดความสุขที่จะฟ้อนประหนึ่งว่าปลดปล่อยจิตวิญญาณของตนให้ล่องลอยเสมือนทิพย์ และ ค. ผู้ฟ้อน ต้องการแสดงความสามารถของตนให้ผู้ชมได้ประจักษ์ กระบวนท่าฟ้อนเกิดจากการเรียนรู้แล้วนำมาสร้างสรรค์ซึ่ง ขึ้นอยู่กับความสามารถและพื้นความรู้ความเข้าใจในความเป็นล้านนาของช่างฟ้อนแต่ละคน ท่าฟ้อนสำคัญมี เมื่อมองด้านหน้ามีลักษณะคล้ายตัวเอส (S) เมื่อมองด้านบนแกนของไหล่ขวางกับลำตัวเป็นรูปกากบาท (+) ผู้ฟ้อน เปลี่ยนท่าฟ้อนพร้อมกับบิดลำตัวออกด้านข้าง การเปลี่ยนท่าฟ้อนไม่มีกำหนดท่าฟ้อนตายตัว แต่มีท่าบังคับหรือ ลักษณะท่าฟ้อนนี้จึงพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ โดยเน้นแนวคิดสอดคล้องกับงานแต่ละครั้ง

ฟ้อนล้านนาแบบใหม่พัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เนื่องจากเปิดโอกาสในการคิดท่าฟ้อนอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดความแปลกใหม่ และมีหลักสูตรการศึกษาที่มุ่งเน้นเรื่องกระบวนการความคิดอย่างเป็นระบบ ที่จะสืบทอด เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมล้านนา โดยอาศัยรูปแบบการฟ้อนนำเสนอความเป็นล้านนาในรูปแบบลักษณะใหม่ ที่มีกลิ่นอาย ความเป็นล้านนาเดิม

ภาควิชา นาฏศิลป์

สาขาวิชา นาฏศิลป์ไทย

ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4586958035 : MAJOR THAI DANCE

KEY WORD : NEO LANNA DANCE

ANUKOON ROJJANASOKSOMBON : PRINCIPLES OF NEO LANNA DANCE

THESIS ADVISOR : PROF. SURAPONE VIRULRAK, Ph.D. 465 pp. ISBN 974-14-2720-4

This dissertation aims at studying the development and dance characteristics of Neo Lanna Dance pertaining to the dance creation of the Department of Thai Arts, Faculty of Fine Arts, Chiangmai University from 1983 to 2005 including its expansion to become professional dance groups. Research information is gleaned from documents, interviews, observation of performances, and participation in the dances on various opportunities during 2004 to 2006. Lanna covers the area of northern Thailand and its similar cultural groups in the neighbouring countries.

The research finds that Neo Lanna Dance is the traditional dance and fine art of ancient Lanna combined with contemporary dance expression. Its development can be divided into 7 phases: 1. Ancient Lanna, 2. Revival Lanna and its conservation trend around 1967, 3. Formation of the new dance at the Department of Thai Arts since its opening in 1983, 4. More dance creations and regular performances in 1984, 5. Development of dance variety in 1991, 6. Beginning of Lanna dance drama, 7. Its expansion in the form of dance companies. During 1983 to 2005, 21 dance pieces were created among which 14 dances were the adaptation of the existing pieces and 7 new creations.

The purpose of creating Neo Lanna dance is mainly to make the presentation of ancient Lanna arts from mural paintings and sculptures becomes alive. Its dance style can be seen in 3 types according to the dancer's intention. First is to display the divine expression, second is the assertion of dancer's happiness, third is the expression of the dancer's virtuosity. This is based upon the ability and the comprehension of Lanna culture of each dancer. Dance main characteristics are seen in the dance standing posture of which the dancer crosses his legs and trusts his hip to make an S shape-like position. Looking from above, the dancers shoulder axis is always christcross with his hip axis. Dancer always steps forward and trusts his hip to the side while moving from one posture to another. Each dance piece has a set of standard postures of which the dancer can improvise to suit the concept of each event.

Neo Lanna Dance is continued to develop since it gives the opportunity for dancers to add newness into the existing choreography. This is coincide with the arts education of the Department of Thai Arts where the students still using Neo Lanna Dance to help artistically express their academic presentation.

Department Thai Dance
Field Of study Thai Dance
Academic year 2006

Student's signature .....
Advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ทั้งนี้ได้รับความเมตตาให้คำปรึกษา และอนุเคราะห์ข้อมูลอย่างดียิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยมีความสามารถกล่าวนาม และขอบพระคุณได้หมด ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้คำชี้แนะ สั่งสอน ตลอดจนร่วมลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลในกาวิจัย และติดตามงานวิจัยนี้ อย่างสม่ำเสมอตลอดระยะเวลา 4 ปี อีกทั้งท่านคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้คำชี้แนะปรับแก้ไขการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยนี้ด้วยดีเสมอมา อันได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต จิววอน อาจารย์ศุภชัย สิทธิเลิศ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา ปั่นแห่งเพชร รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์ งานวิจัยฉบับนี้ส่วนหนึ่งได้รับความอนุเคราะห์ทุนโครงการผลิตและพัฒนาอาจารย์ (U.D.C) ประจำปี 2547 (เทอมปลาย ปีการศึกษา2547) และทุนสนับสนุนวิทยานิพนธ์ ประจำปี 2548 จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

อนึ่ง ข้อมูลที่ได้ครั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์วิที พานิชพันธ์ ผู้บุกเบิก และจุดประกายสำคัญของท่านนี้โอด้านนาจนปรากฏเป็นข้อมูลในเชิงวิชาการ และเป็นทรัพย์แห่งแผ่นดินล้านนาอันล้ำค่าอีกชิ้นหนึ่ง อาจารย์มานพ มานะแซม อาจารย์เจียรชาย อักษรดิษฐ์ อาจารย์อนุกุล ศิริพันธ์ อาจารย์ธิตินพล กันตึงศ์ อาจารย์สุทธิพันธ์ เหรา อาจารย์ธีรยุทธ นิลมูล คณะศิษย์เก่า และศิษย์ปัจจุบัน ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อันมีจากกล่าวนามได้ครบทุกท่านในที่นี้ที่อำนวยความสะดวกและให้ข้อมูลอย่างไม่ปิดบัง ดูแลต้อนรับผู้วิจัยอย่างดีตลอดระยะเวลาที่ศึกษาข้อมูลนี้

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้โอกาสและอำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่ในการทำวิจัย กราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สวภา เวชสุรักษ์ อาจารย์สุวรรณี ชลาณุเคราะห์ อาจารย์นพรัตน์ หวังโนธรรม ผู้ซึ่งคอยให้กำลังใจและหวังดีกับผู้วิจัยเสมอมา อาจารย์วิษชุดา วุฒาติย์ คุณวิภาภรณ์ เฟื่องผล และเจ้าหน้าที่วิชาการคณะศิลปกรรมศาสตร์ ที่อำนวยความสะดวกในเรื่องงานเอกสาร คุณอัญมณี กำเนิดมณี คุณภักดี สุกดณอม คณะผู้ช่วยวิจัยคุณมณีนศา วศินารมณั คุณศราวรุจ จันทระขำ ว่าที่ร้อยตรีสรายุทธ อ่องแสงคุณ คุณวิชัย สวัสดิ์จัน นิสิตปริญญาโทสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ปีการศึกษา 2548 และปีการศึกษา 2549

และที่จะลืมมิได้เลยผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา คุณป้า และพี่น้อง ในครอบครัวทุกท่านที่เป็นกำลังใจ และให้ทุนทรัพย์สนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ศึกษาจนสำเร็จถึงขั้นสูงสุด ณ ที่นี้ และได้สร้างโอกาสที่ดีที่สุดครั้งหนึ่งในชีวิตของผู้วิจัยซึ่งมีอาจหาสิ่งใดมาตอบแทนพระคุณได้

ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้กับบรรพชน บุรพคณาจารย์ ด้านการพอล้านนา และนาฏศิลป์ไทยผู้ล่วงลับไปแล้ว และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้กล่าวนามและมีได้กล่าวไว้ในที่นี้ หากมีส่วนผิดพลาดประการใดผู้วิจัยต้องขอกราบขออภัยและน้อมรับไว้ด้วยความเคารพ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของข้อมูลในการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	9
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	12
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	14
2 แนวคิดและทฤษฎี.....	14
2.1 ทฤษฎีวิกฤตอัตลักษณ์.....	14
2.2 ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์.....	16
2.3 ทฤษฎีการแพร่กระจาย.....	22
3 การฟ้อนดั้งเดิมในล้านนาก่อนเกิดมีนีโอล้านนา	27
3.1 ฟ้อนผี.....	27
3.2 ฟ้อนเมือง.....	40
3.2.1 ฟ้อนเมืองแบบชาติพันธุ์.....	40
3.2.2 ฟ้อนเมืองแบบวิถีชีวิต.....	58
3.3 ฟ้อนแบบราชสำนัก.....	76
4 แนวคิดปัจจัยทางศิลปะที่เป็นพื้นฐานในการฟ้อนนีโอล้านนา.....	105
4.1 ฟ้อนดั้งเดิม หรือฟ้อนในล้านนาก่อนมีนีโอล้านนา.....	105
4.1.1 ฟ้อนผี.....	105
4.1.2 ฟ้อนเมือง.....	110
4.1.3 ฟ้อนราชสำนัก.....	113

	หน้า
4.2 เนื้อหารายวิชาในหลักสูตรปริญญาศิลปะบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะไทย.....	116
4.3 งานประติมากรรมล้านนา.....	117
4.4 งานจิตรกรรมล้านนา.....	122
4.5 นาฏยศิลป์ไทใหญ่.....	130
4.6 ดนตรีพื้นเมืองล้านนา.....	134
4.7 ดนตรีพื้นเมืองล้านนาร่วมสมัย หรือ ดนตรีล้านนาประยุกต์.....	136
4.8 วรรณกรรมท้องถิ่น.....	137
5 พัฒนาการฟ้อนนิโอล้านนา.....	144
5.1 ลำดับการพัฒนากการฟ้อนนิโอล้านนา.....	144
1. ช่วงอดีตล้านนา.....	145
2. ช่วงฟื้นฟูล้านนา.....	150
3. ช่วงรูปแบบฟ้อนชัดเจน.....	158
4. ช่วงมีชุดการแสดงเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอ.....	164
5. ช่วงมีความหลากหลายรูปแบบในการฟ้อน.....	168
6. ช่วงละครฟ้อนล้านนา.....	173
7. ช่วงแพร่กระจาย.....	178
5.2 ลักษณะผลงานสร้างสรรค์ตามรูปแบบของภาคศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.....	182
5.2.1 งานปรับปรุงของเดิม.....	182
1. ฟ้อนเล็บ.....	183
2. ฟ้อนเทียน.....	185
3. ฟ้อนดาบ.....	187
4. ฟ้อนนกกิ้งกะหრა.....	191
5. ฟ้อนวี.....	193
6. ฟ้อนผ้า.....	195
7. ฟ้อนผางประทีป.....	197
8. ฟ้อนหุ่นกระบอก.....	205
9. ฟ้อนน้อยใจยา.....	209
10. ฟ้อนหางนกยูง.....	211

11. ฟ็อนมองเซิงกลายลาย.....	213
12. ฟ็อนหม่องส่วยหยี่.....	215
13. ฟ็อนโก่แก้ว.....	217
14. ฟ็อนกวาง.....	219
5.2.2 งานสร้างสรรค์ใหม่.....	220
1. ฟ็อนเทวดา.....	221
2. ฟ็อนเจ้าฟ้า.....	225
3. ฟ็อนชั้นดอก.....	227
4. ฟ็อนหม้อดอก หรือ ฟ็อนหม้อป่วนขมขู่.....	229
5. ฟ็อนสตักกันท์.....	232
6. ฟ็อนลวงเกล็ดแก้ว.....	234
7. ฟ็อนช้าง.....	236
5.2.3 ละครฟ็อนล้านนาของภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.....	238
1. ละครฟ็อน เรื่อง เจ้ากำก้ำดำ.....	238
2. ละครฟ็อน เรื่อง คันธนกุมมาร.....	240
3. ละครฟ็อน เรื่อง สุวัฒน์เคียงคำ.....	241
4. ละครฟ็อน เรื่อง พระลอนิรมิต.....	242
6 วิเคราะห์นาฏยลักษณ์ฟ็อนนีโอล้านนา.....	247
6.1. งานปรับปรุงของเดิม.....	247
1. ฟ็อนเล็บ.....	248
2. ฟ็อนเทียน.....	251
3. ฟ็อนดาบ.....	253
4. ฟ็อนนกกิงกะหระ.....	256
5. ฟ็อนวี.....	259
6. ฟ็อนผ้า.....	262
7. ฟ็อนผางประทีป.....	265
8. ฟ็อนหุ่นกระบอก.....	268
9. ฟ็อนน้อยไฉยา.....	271

10. ฟ็อนหางนกยูง.....	274
11. ฟ็อนมองเซิงกลายลาย.....	277
12. ฟ็อนหม่องส่วยหยี่.....	280
13. ฟ็อนไก่อแก้ว.....	283
14. ฟ็อนกวาง.....	286
สรุปลักษณะการแสดงแนวสร้างสรรค์ที่ปรับปรุงจากของเดิม.....	289
2. งานสร้างสรรค์ใหม่.....	290
1. ฟ็อนเทวดา.....	291
2. ฟ็อนเจ้าฟ้า.....	302
3. ฟ็อนชั้นดอก.....	303
4. ฟ็อนหม้อดอก หรือ ฟ็อนหม้อปुरुณฆฎะ.....	316
5. ฟ็อนสตภันท์.....	320
6. ฟ็อนลวงเกล็ดแก้ว.....	328
7. ฟ็อนช้าง.....	340
สรุปวิเคราะห์นาฏยลักษณ์กระบวนการทำฟ็อนนีโอล้านนา.....	349
การใช้พลังในการฟ็อน Energy.....	349
การใช้พื้นที่.....	349
ทิศทางการฟ็อน.....	350
การใช้อวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายในการฟ็อน.....	350
ลักษณะท่าฟ็อน	352
แนวคิดทฤษฎีการฟ็อนนีโอล้านนา.....	353
7 บทสรุป.....	355
บทส่งท้าย.....	375
รายการอ้างอิง.....	376
ภาคผนวก.....	382
ภาคผนวก ก.....	383
ภาคผนวก ข.....	388
ภาคผนวก ค.....	391
ภาคผนวก ง.....	394

	หน้า
ภาคผนวก จ.....	398
ภาคผนวก ฉ.....	403
ภาคผนวก ช.....	418
ภาคผนวก ซ.....	447
ภาคผนวก ฌ.....	458
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	465

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
3.1 ผีเจ้านายในงานเลี้ยงผี.....	29
3.2 ผีปู่ย่าพื่อนรำในงานเลี้ยง.....	30
3.3 วิญญาณผีปู่ย่าเริ่มเข้าร่างทรง.....	35
3.4 พื่อนดาบรักษาโรค.....	37
3.5 การละเล่นชนไก่ในพิธีกรรมเลี้ยงผี.....	38
3.6 พื่อนโต.....	41
3.7 พื่อนหางนกยูง.....	44
3.8 พื่อนกิงกะหว่า หรือ พื่อนนางนก.....	47
3.9 พื่อนแน่น.....	51
3.10 พื่อนโต.....	54
3.11 พื่อนของกลุ่มชนเผ่าต่างๆ.....	56
3.12 พื่อนแห่ครัวทาน (พื่อนเล็บ).....	59
3.13 พื่อนเจิง หรือพื่อนเซิง.....	63
3.14 พื่อนเซิงดาบ.....	67
3.15 พื่อนสาวไหมฉบับแม่ครูบัวเรียว รัตนมณีภรณ์.....	71
3.16 พื่อนกลายลาย.....	74
3.17 พื่อนเล็บ.....	80
3.18 พื่อนเทียน.....	83
3.19 พื่อนเงี้ยว.....	85
3.20 พื่อนม่านม้วยเซียงตา.....	89
3.21 พื่อนโยคีถวายเป็นไฟ.....	92
3.22 พื่อนมูเซอ หรือ ระเบิดาขอ.....	95
3.23 พื่อนสาวไหม ฉบับวิทยาลัยนาฏศิลป์.....	97
3.24 พื่อนน้อยใจยา หรือ พื่อนล่องน่าน.....	100
4.1 ทำรำพื่อนผี.....	108
4.2 ทำรำพื่อนเทวดา.....	109
4.3 พื่อนครัวทาน.....	111
4.4 พื่อนเมืองนีโอล้านนา.....	112
4.5 เจ้านายผู้ชายฝ่ายเหนือพื่อนรับเสด็จ.....	115

ภาพที่	หน้า
4.6 ไม้แกะสลักกินรี.....	118
4.7 ปูนปั้นเทวดาวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.....	120
4.8 การแต่งกายพื่อนเทวดา.....	121
4.9 ช่างพื่อนในราชสำนักเมืองเชียงทองจากเรื่องแสงเมืองหลงถ้ำ.....	123
4.10 ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์.....	125
4.11 ภาพเทวดาพื่อนรำใส่เล็บสีทองปลายนิ้ววัดภูมินทร์.....	127
4.12 ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์	129
4.13 การแสดงหุ่นพม่า.....	131
4.14 วงกลองตี่งนอง.....	134
5.1 การแต่งกายของสตรีล้านนาสมัยโบราณ.....	145
5.2 ช่างพื่อน 300 คน พื่อนเล็บรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.....	146
5.3 เรือนกาแลหน้าโรงแรมอมารีริศคำ เชียงใหม่.....	150
5.4 กาแลบนจั่วหลังคาของบ้านเรือนในจังหวัดเชียงใหม่.....	151
5.5 ผ้าทอยกดอกลำพูน.....	158
5.6 พื่อนเทวดายุคแรก.....	159
5.7 พื่อนเจ้าฟ้าไทใหญ่.....	160
5.8 พื่อนในขบวนสงกรานต์จังหวัดลำปาง.....	161
5.9 พื่อนในงานไหว้สาแม่ฟ้าหลวง.....	164
5.10 พื่อนขันดอกในงานสลุงหลวง.....	165
5.11 พื่อนแขนง หรือพื่อนแง้น	168
5.12 พื่อนเทวดา.....	169
5.13 การแสดงละครพื่อนล้านนา เรื่อง เจ้าคัทธนกุมมาร	173
5.14 อาจารย์วิถี พาณิชพันธ์ ได้นำคณะนักศึกษาขึ้นไปถวายการแสดง.....	174
5.15 บัตรนำชมพิพิธภัณฑ์ผ้าโบราณสบันงา.....	178
5.16 พื่อนเล็บ.....	183
5.17 พื่อนเทียน.....	185
5.18 พื่อนดาบ.....	187
5.19 พื่อนดาบพันไฟ.....	189
5.20 พื่อนกิ่งกะหร่า.....	191

ภาพที่	หน้า
5.21 ฟ็อนวี.....	193
5.22 ฟ็อนผ้า.....	195
5.23 ฟ็อนผางประทีป	197
5.24 ฟ็อนผางเมือง.....	199
5.25 ฟ็อนผางไต.....	201
5.26 ฟ็อนผางพม่า.....	203
5.27 ฟ็อนหุ่นกระบอก	203
5.28 ฟ็อนหน้ากาก.....	207
5.29 ฟ็อนน้อยใจยา.....	209
5.30 ฟ็อนหางนกยูง.....	211
5.31 ฟ็อนมองเงิงกำยลาย.....	213
5.32 ฟ็อนหม่องส่วยหยี่.....	215
5.33 ฟ็อนไก่แก้ว.....	217
5.34 ฟ็อนกวาง.....	219
5.35 ฟ็อนเทวดา.....	221
5.36 ฟ็อนเจ้าฟ้า.....	225
5.37 ฟ็อนขันดอก.....	227
5.38 ฟ็อนหม้อดอก.....	229
5.39 ฟ็อนสตักท์.....	232
5.40 ฟ็อนลวงเกล็ดแก้ว.....	234
5.41 ฟ็อนช้าง.....	236
6.1 ฟ็อนเล็บแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่.....	248
6.2 ฟ็อนเล็บแบบนีโอล้านนา.....	249
6.3 ฟ็อนเทียนแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่.....	251
6.4 ฟ็อนคร้วทาน (ฟ็อนเล็บ – ฟ็อนเทียน) แบบวิจิตรศิลป์.....	252
6.5 ฟ็อนดาบแบบพื้นเมือง.....	253
6.6 ฟ็อนดาบแบบนีโอล้านนา.....	254
6.7 ฟ็อนนกกิงกะหระาแบบพื้นเมือง.....	256
6.8 ฟ็อนนกกิงกะหระาแบบนีโอล้านนา.....	257

ภาพที่	หน้า
6.9 ฟ้อนวีแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่.....	259
6.10 ฟ้อนวีแบบวิจิตรศิลป์.....	260
6.11 ฟ้อนสาวไหมแบบพื้นเมือง.....	262
6.12 ฟ้อนผ้าแบบวิจิตรศิลป์.....	263
6.13 ฟ้อนผางประทีปแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่.....	265
6.14 ฟ้อนผางประทีปแบบวิจิตรศิลป์.....	266
6.15 ฟ้อนหุ่นกระบอกแบบพม่า.....	268
6.16 ฟ้อนหุ่นกระบอกแบบวิจิตรศิลป์.....	269
6.17 ฟ้อนน้อยใจยาแบบพื้นเมือง.....	271
6.18 ฟ้อนน้อยใจยาแบบนีโอด้านนา.....	272
6.19 ฟ้อนหางนกยูงของชาวไทเงินในเมืองเชียงตุง.....	274
6.20 ฟ้อนหางนกยูงแบบนีโอด้านนา.....	275
6.21 ฟ้อนรับคร่ำตานของชาวไทลื้อสิบสองปันนา.....	277
6.22 ฟ้อนกลายลายแบบวิจิตรศิลป์.....	278
6.23 ฟ้อนหม่องส่วยหยี่แบบพม่า.....	280
6.24 ฟ้อนหม่องส่วยหยี่แบบวิจิตรศิลป์	281
6.25 ระบำไก่แบบวิทยาลัยนาฏศิลป์.....	283
6.26 ฟ้อนไก่แก้วแบบวิจิตรศิลป์.....	284
6.27 ระบำกวางแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์.....	286
6.28 ฟ้อนกวางแบบภาควิชาศิลปะไทย.....	287